

COMMISSION ROYALE DES MONUMENTS ET DES SITES
KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

Brussel Stedenbouw en Erfgoed
Directie Cultureel Erfgoed
De Heer Thierry WAUTERS
Directeur
Kunstberg 10-13
B - 1000 BRUSSEL

Ref. DCE : 2043-0077/29/2021-024PU (corr. DCE : S. Duquesne)

Ref. KCML : GM/BXL20645 _670_PREAL

Bijlage :/

Brussel, 19/03/2021

Betreft :BRUSSEL. Poelaertplein. Justitiepaleis. Lichtplan.

Principeadvies van de KCML

Mijnheer de Directeur,

In antwoord op uw aanvraag van 03/03/2021, sturen wij u de bemerkingen en aanbevelingen die onze Commissie over bovengenoemd onderwerp uitbracht tijdens haar vergadering van 10/03/2021.

Het besluit van de Brusselse hoofdstedelijke Regering van 28/02/2008 beschermt bepaalde delen van het Justitiepaleis te Brussel als monument, waaronder de totaliteit van de gevels, hierbij inbegrepen de gevels aan de binnenplaats; de totaliteit van de daken met inbegrip van de oorspronkelijke of na de brand van 1944 herbouwde metalen gebinten; de totaliteit van de ruwbouw en de oorspronkelijke structuren; de totaliteit van de binnen- en buitenruimten, van de decoratie alsook van het meubilair onroerend door bestemming van de benedenverdieping (verdieping 0), de eerste verdieping (verdieping +1), de gedeelten toegankelijk voor het publiek (hoven, doorgangen, trappen en circulatiegangen) van de eerste kelderverdieping (verdieping -01) zoals vermeld op het plan in bijlage bij dit besluit, de hallen, doorgangen en toegangstrappen van de inritten, de monumentale trap naar de Minimenstraat, de hal, de gang en de trap die van de ingang van de Wynantsstraat naar de eerste kelderverdieping leidt, de totaliteit van de trappen, van metaal of van steen, oorspronkelijk of herbouwd na de brand van 1944, gelegen in de bovenstructuren (verdiepingen +2 en hoger); de omgeving met inbegrip van de terrassen, de inritten die het paleis verbinden met de Miniemenstraat, alsook de balustrades die de hoogteverschillen aanduiden.

De aanvraag betreft een voorontwerp van verlichting van de buitenzijde van het monument. De krijtlijnen van het ontwerp kunnen als volgt worden samengevat:

- De gevels van het gebouw worden aangelicht met een egale basisverlichting op een zacht lichtniveau door middel van armaturen die op masten van ca.10m hoog worden geplaatst. Plaatselijk worden bepaalde elementen extra uitgelicht om slagschaduw te vermijden. In elk geval is het de bedoeling dramatische effecten zoveel mogelijk geweerd.

- Naar boven toe (toren) neemt het lichtniveau wat toe. Hierdoor wordt aansluiting gezocht bij de historische situatie en wordt de functie van de toren als baken in het stadslandschap benadrukt. Ook de centrale portiek van de hoofdgevel wordt vanuit dit oogpunt iets meer uitgelicht.

Simulatie avondverlichting hoofdgevel Poelaertplein – beeld uit het aanvraagdossier

1/3

- de architectuur (diepte en ritme) en de hiërarchie van het gebouw worden leesbaar gemaakt. De centrale gevelpartijen en hoekgevels worden iets sterker verlicht zodat het silhouet van het gebouw zich aftekent. Door bepaalde interieurs en binnenruimtes eveneens te verlichten zal een bewoonde indruk ontstaan (met name tijdens de avonduren).

Simulatie nachtverlichting hoofdgevel Poelaertplein – beeld uit het aanvraagdossier

- De verlichting zal worden aangetuurd met een dynamisch systeem (DALI-systeem) wat onder andere toelaat om een avond- en nachtverlichting uit te werken per gevel (meer gedempte verlichting 's nachts). Men voorziet ook de mogelijkheid tot integratie van een evenementiële verlichting.

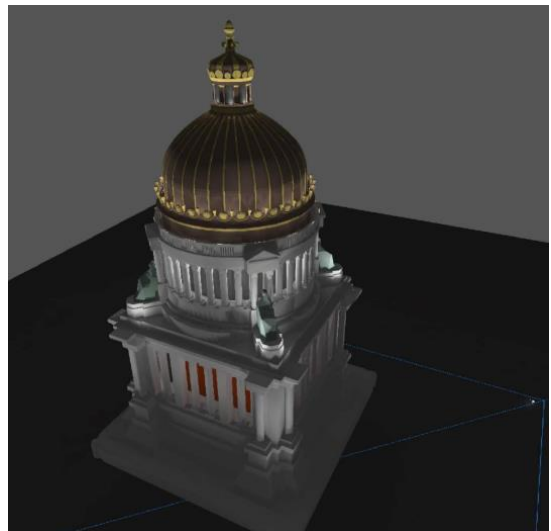
- De implementatie van het lichtplan zal gelijk lopen met de fasering van de restauratie gevels. De plaatsing van de armaturen en bekabeling zal zodanig uitgewerkt worden dat minimale ingrepen nodig zijn op het gebouw. Men voorziet ook de mogelijkheid om de bekabeling (deels) in te werken in de voegen. Voorst wordt gewezen op de noodzaak aan toegankelijkheid van de installatie met het oog op regelmatig onderhoud.

Advies KCML

De KCML stelt vast dat de basisprincipes van het lichtplan algemeen genomen in lijn zijn met de richtlijnen en principes die ze doorgaans aanbeveelt inzake verlichting van monumenten (egale verlichting die het totaalbeeld en de leesbaarheid van de architectuur behoudt, vermijden dramatische effecten en slagschaduw, dempen van de verlichting tijdens de nacht, enz.).

Ze onderschrijft dan ook principieel dit voorontwerp van lichtplan. Bij de concrete uitwerking ervan met het oog op een vergunningsaanvraag, vraagt ze een antwoord te formuleren op volgende bemerkingen en aanbevelingen :

- Het belang van het Justitiepaleis als baken in het stedelijk weefsel, waargenomen vanuit de belangrijke assen en perspectiefzichten (ook op lange afstand) komt vrij weinig aan bod in het huidige dossier. Het iets sterker aanlichten van de toren is in dat verband wel aan te moedigen. De leesbaarheid van de toren en zijn kenmerkende koepel vormen daarbij een belangrijk aspect. De overgang tussen de verlichting van het tamboer van de toren enerzijds en de verlichting van de lantaarn anderzijds geeft in de simulaties echter de indruk dat de lantaarn boven de koepel 'zweeft' doordat de bovenzijde van de koepel nauwelijks verlicht is. Hoewel het aanlichten van de bovenzijde van de koepel in de praktijk moeilijk te verwezenlijken is, vraagt de Commissie dit aspect toch wat diepgaander te onderzoeken (is het eventueel mogelijk de koepel meer aan te lichten vanaf de lantaarn? kan dit worden verholpen door de lichtmasten op het dak ietwat te verhogen?).

Simulatie verlichting van de toren – beeld uit het aanvraagdossier

- Een opvallend gegeven op de simulaties is het contrast tussen de egale, grijze ondertoon van de natuurstenen parementen en het kleurige beeld van de toren. De KCML vraagt te verduidelijken op welke wijze dit beeld tot stand zal komen, meer bepaald de oorsprong van de rode en groene kleur van respectievelijk de vierkante en ronde tamboer en stelt de vraag waarop dit is gebaseerd (is dit een historisch gegeven?).

Verlichting van de ronde en vierkante tamboer – beelden uit het aanvraagdossier

- het aanlichten van de gevels met armaturen op vrijstaande masten is positief en beperkt de impact van de installatie op het gebouw. Er dient nog verder te worden bepaald waar die masten exact ingeplant zullen worden en of het eventueel ook mogelijk is deze buiten het eigenlijke domein van het Justitiepaleis te plaatsen. Deze onderhandelingen zijn nog aan de gang.

- b- vanuit het streven naar een zo egaal mogelijk basisverlichting (vermijden slagschaduw) wordt nog een reeks bijkomende toestellen op het gebouw zelf voorzien. Algemeen genomen vraagt de Commissie het aantal toestellen waar mogelijk te beperken en discrete modellen te voorzien die oordeelkundig ingeplant worden om zo weinig mogelijk zichtbaar te zijn. Gezien het ambitieuze karakter van het project vraagt ze ook de nodige garanties in te bouwen met het oog op regelmatig onderhoud en toegankelijkheid van de installatie.

- Het inwerken van de leidingen en bekabelingen in de voegen wordt afgeraden. Beide elementen hebben immers een andere levensduur en andere onderhoudscycli en deze werkwijze is bovendien weinig reversibel. De KCML geeft de voorkeur aan discrete opbouwleidingen die discreet worden geplaatst en makkelijk toegankelijk zijn voor onderhoud of vervanging.

- de KCML is geen voorstander van een installatie met structureel ingebouwde mogelijkheden om evenementiële of feestieve verlichtingen te organiseren. Ze vraagt een dergelijke verlichting te beperken en alleen door middel van tijdelijke installaties te realiseren.

Bij wijze van besluit meent de KCML dat het lichtplan kwaliteitsvol en veelbelovend is mits een antwoord wordt geformuleerd op bovenstaande vragen en bemerkingen. De technische en uitvoeringsdetails, de exacte gegevens met betrekking tot de intensiteit, kleur, e.d. van de voorziene verlichting moeten nog gepreciseerd worden in de vergunningsaanvraag.

Hoogachtend,

G. MEYFROOTS
Adjunct- Secretaris

C. FRISQUE
Voorzitter

Kopie : sduquense@urban.brussels ; jvandersmissen@urban.brussels ; restauration@urban.brussels ;
cvandersmissen@urban.brussels ; mbadard@urban.brussels ; crms@urban.brussels